

TEMANOTAT FOR LANDSKAPS-, NATUR- OG LANDBRUKSVERDIER

1 Innledning

Grøntarealer i og rundt byer og tettsteder er helt sentrale som et formende og identitetsskapende element og for befolkningens muligheter til enkelt og miljøvennlig å bedrive friluftsliv og andre uteaktiviteter jevnlig. Naturen med sine grønne strukturer, samt gang-, sykkel- og turveger, er viktig for folks trivsel og helse. Den har også stor betydning for lek, rekreasjon, mosjon, friluftsliv, opplevelse og sosialt samvær til alle årstider. Det er også vist at kontakt med eller utsikt til natur påvirker hormoner og immunforsvar, og påskynder tilfriskningsprosessen for syke mennesker.

De grønne arealene i byene settes ofte under press gjennom behov for arealbruksendringer og fysiske inngrep i form av utbygging til nye eller andre formål. Det finnes få blå strukturer igjen i de fleste byer. Så å si alle bekker ligger i rør siden det tradisjonelt har blitt sett på som mer «praktisk» å slippe å ha vannet i dagen. Oppsplitting av grøntområder begrenser også tilgangen til arealer for fordrøyning og infiltrasjon av overvann.

Landskapet i Hamar kommune er veldig variert. Hamar kommune strekker seg fra Mjøsa med sin strandsoner, over dyrket mark med rikt jordsmonn, via produktive skogkledde åser og myrlendt landskap, opp til fjellområdene som ligger på ca 900 moh. Fjellområdene er viktig sommerbeite for villrein. Hamar er samtidig knutepunkt for viktige samferdselsårer, både E6 og jernbane (Dovrebanen og Rørosbanen) går igjennom kommunen og Hamar er også Innlandets største by.

I den siste tiårsperioden økte kommunens folketall med 10,6 %. Dette er en forutsetning for kommunens vekst og utvikling, men skaper også press på arealene. Av kommunens totalareal på 351 km² er 12 km² tettsteder, 14 km² vann, 104 km² myr og snaufjell og 163 km² skog. Om lag 13 % (46 km²) av det totale arealet er dyrkbar mark. Nærmere 223 km² (ca 64 %) av kommunens areal eies av Vang Almanning.

Det biologiske mangfoldet er vår naturarv, vårt levestruktur og vår fremtid. Velfungerende økosystemer leverer goder og tjenester som er avgjørende for menneskets velferd. Betydningen av hver enkelt liten art eller brikke i økosystemet kan synes minimal, men sammenhengene i naturen er av og til vel så viktig som brikken eller arten i seg selv. En stor del av maten vi spiser er for eksempel direkte eller indirekte avhengig av pollinering fra insekter. Klimaendringer kan gjøre det biologiske mangfoldet enda mer sårbart. Biomangfold har vært utsatt for fire hovedtrusler: arealendring, forurensning, overhøsting og innføring av fremmede organismer. Over de siste tiårene har også de menneskeskapte klimaendringene blitt lagt til listen.

Arealer som benyttes til matproduksjon er uerstattelig i vårt samfunn. Matjord, som er nødvendig for all matproduksjon, dannes gjennom en svært tidkrevende biologisk prosess, der dannelsen av noen få centimeter med matjord kan ta fra flere hundre år eller opp mot tusen år. Bare om lag 3 prosent av det totale landarealet i Norge er dyrka mark. Hedmark er landets største jordbruksfylke og de gode jordbruksarealene på Hedmarken er avgjørende for å produsere matkornet.

Jordbruk med åkerdrift og beitebruk betyr mye for kulturlandskapet i vår kommune. Kulturlandskapet inneholder et stort mangfold av kulturminner og kulturmiljøer, fra gravhauger og rydningsrøyser til bygninger, veifar og steingjerder, samt et biologisk mangfold i form av planter og dyr. Helt opp til vår tid har næringsrettet landskapskultivering dannet grunnlaget for å høste av en

rekke artsrike biotoper. Unike kulturlandskap er viktige for menneskers opplevelse og historiske forståelse og har økende betydningen for reiseliv og turisme.

2 Status

2.1 Biologisk mangfold

Kommunene har et hovedansvar for arealforvaltning i Norge, og spiller en nøkkelrolle i arbeidet med å nå miljømålene. Hensynet til biologisk mangfold er godt ivaretatt i Hamar kommunes planlegging der naturverdiene er kartlagt og godt dokumentert. Det kan imidlertid være vanskelig å ivareta naturverdier når kartleggingene er mangelfulle eller der lokaliteter ikke er nøyaktig kartfestet. Det finnes også lokaliteter (for eksempel rovfugllokaliteter) som ikke er offentlige. Å ta hensyn til disse kan være utfordrende.

Selv om viktige naturtyper, spesielle biotoper og enkeltlokaliteter blir tatt hensyn til, kan likevel enkeltarter eller økosystemer bli skadelidende etter kommunale vedtak. Fragmentering og bruksendring av landskapet kan ha store konsekvenser for artene som lever der. Rovdyrtap og færre beitebrukere har skapt utfordringer for de artene som er avhengige av kulturlandskapet. Store deler av Hamar kommune (spesielt i Vang Almønning) har utfordringer med gjengroing. Klimaendringer kan også påvirke mange arter negativt ved å endre leveområdene. Slike ting er vanskelig å ta høyde for i kommunal planlegging.

Kartlagte forekomster i Hamar

Det er gjennomført naturtypekartlegging i Hamar etter nasjonale retningslinjer. Naturtyper knyttet til kulturlandskapet har vært spesielt vektlagt. Dataene er lagret i Miljødirektoratets [Naturbase](#). Kartlegging er foretatt i flere omganger. Arbeidet er dokumentert i ulike rapporter:

- «Sikring av biologisk mangfold i Hamar kommunes kulturlandskap» fra 1995 (Odd Erik Martinsen).
- Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold i Hamar kommune fra 2002 (Marianne Fjerskov Johansen)
- Supplerende undersøkelse av Reidar Haugan i 2005.
- Naturtypekartlegging i Hamar kommune 2013 ([BioFokus-rapport 2014-6](#))

Viktige naturtyper i Hamar

I Hamar kommune er det i dag (2019) registrert totalt 167 såkalte viktige naturtyper. Det vil si områder som er spesielt viktige for biologisk mangfold. De aller fleste av disse ligger innenfor Hamar stortettsted. Lokalitetene er gitt en verdi etter grad av viktighet. A = svært viktig, B = viktig og C = lokalt viktig. Verdifordelingen for Hamar er følgende: 27 A-lokaliteter, 79 B-lokaliteter og 61 C-lokaliteter. Områdene er fordelt på 33 ulike naturtyper.

Utvalgte naturtyper i Hamar

Av de naturtypene som har fått status som **utvalgt naturtype** etter naturmangfoldloven har vi i Hamar kommune per januar 2019 registreringer av 18 slåttemarker, 19 hule eiker og 3 kalksjøer. For å sikre naturverdiene har Miljødirektoratet utarbeidet en handlingsplan for hver utvalgte naturtype.

[Slåttemark](#) tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning for mange organismer, som planter, sopp og virvelløse dyr. Slåttemark er åpen eller spredt tresatt eng med vegetasjon som er betinget av tradisjonell slått og som fortsatt bærer preg av dette. Dette er en naturtype som trenger skjøtsel for å opprettholde eller forbedre den økologiske tilstanden. Det finnes en egen [tilskuddsordning](#) for slik skjøtsel.

[Hule eiker](#) kan bli 1000 år gamle og er trolig det treslaget i Norge som har størst mangfold av arter knyttet til seg. Mange av de 1500 artene som kan holde til de gamle trærne er avhengige av eika for å leve. Fordi det blir stadig færre hule eiker å bo i er flere av artene både sjeldne og utrydningstruede i Norge og i Europa. Eiker i Norge er mest truet av gjengroing, utskygging, endringer i arealbruk og klimatiske forhold. Grunneiere med hul eik på tomta skal utøve aktsomhet for å unngå skade på naturtypen.

[Kalksjø](#) er en sjelden naturtype i Norge og et levested for relativt mange truede og sårbare arter. I Hamar kommune ble den første kartlagt i Åkersvika i 2014 i forbindelse med E6-utbyggingen. Siden ble det oppdaget to kalksjøer til – en i nordre del av Furuberget og Frognertjernet.

Rødlista for naturtyper i Hamar

Artsdatabanken arbeider for å få kartlagt all natur i Norge etter kartleggingssystemet «Natur i Norge» (NiN), som systematiserer og deler den store variasjonen av naturtyper. Per januar 2019 er kun en del av Norge kartlagt og dermed er disse dataene for Hamar kommune mangelfulle.

Rødlista for arter i Hamar

Av de 245 rødlistede artene som per januar 2019 er registrert i Hamar kommune er det 125 som er vurdert som truet (kategori kritisk truet, sterkt truet og sårbar). Oppdaterte registreringer finnes hos [Artsdatabanken](#). Observasjonene er hovedsakelig gjort etter år 2007. Mange av observasjonene er fugler, mens noen er rovdyr, planter og sopp/lav.

	RE Regionalt utdødd	CR Kritisk truet	EN Sterkt truet	VU Sårbar	NT Nær truet	DD Data- mangel	Totalt rødlistet	Totalt truet
Antall i Norge	62	227	860	1218	1248	430	4045	2305
Antall i Hedmark	7	23	156	334	452	64	1036	513
Antall i Hamar	2	6	41	78	114	4	245	125

Figur 1: Antall rødlistede arter i Norge, Hedmark og Hamar fordelt på kategorier

Prioriterte arter i Hamar

Av de nasjonalt **prioriterte artene** finner vi **dragehode i Hamar-området** ([faktaark](#) og [forskrift](#)). Denne blåblomstrende, lyselskende arten vokser i dag på nesten 60 lokaliteter i Hamar, Løten, Ringsaker og Stange. Oftest vokser den på grunnlendt, kalkholdig jord. Trusselen mot denne arten er gjengroing og på noen lokaliteter gjødsling ([tilskudd til truede arter](#)).

Fremmede arter i Hamar

Per januar 2019 var det i Hamar kommune registrert 184 arter som står på den norske Fremmedartslista. Eksempler på slike arter er kanadagås, brunskogsnegl, kjempespringfrø, rødhyll og kanadagullris. Flere av de fremmede artene utgjør en trussel for Hamars stedegne biomangfold. Oppdatert database med forekomster av fremmede arter finnes hos [Artsdatabanken](#). De fleste registreringene har blitt utført etter 2010.

Andre kartlegginger og registreringer av biologisk mangfold i Hamar

I 2006 og 2007 ble det foretatt amfibieregistreringer i Hamar, hvor 27 mindre, helst fisketomme vannforekomster ble undersøkt med standardisert metodikk. Amfibier ble funnet å reprodusere i 16 (59 prosent) av vannforekomstene. I ti av vannforekomstene ble det kun funnet én art av amfibier, i fire vannforekomster ble det funnet to arter. I to vannforekomster ble det registrert hele tre arter. Liten salamander og vanlig frosk var de hyppigst påtrufne artene, med åtte funnsteder

hver. I tillegg ble det funnet en fjorårsunge av vanlig frosk på bredden av ytterligere en dam. Stor salamander ble funnet på seks steder, spissnutefrosk på to.

Våtmarksgruppa i Norsk Ornitologisk Forening (NOF) Hedmark har i mange år jobbet for å restaurere gamle og å lage nye dammer. Dette har vært svært gunstig for det biologiske mangfoldet som er knyttet til våtmarksområder og dammer.

Biologisk mangfold i landbruket

Norsk jordbruk har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Jordbruket har gjennom alle tider skapt et kulturlandskap som danner livsmiljø for arter og økosystemer, samt inneholder viktige kulturhistoriske verdier.

Regionalt miljøprogram i landbruket er en støtteordning som prioriterer blant annet beite av biologisk verdifulle arealer og skjøtsel av stølsvoller og seterlandskap. For Hamars del beites det årlig om lag 130 dekar i kategorien «biologisk verdifulle arealer» og 170 dekar skjøttes årlig ved slått og beiting i seterlandskapet.

Lokalt forvaltes SMIL- og NMSK-midlene av Hedmarken landbrukskontor for de tre kommunene Hamar, Løten og Stange. De siste fem årene er det årlig fordelt tilskudd på ca 500- 700 000 kroner i Hamar og ca 2,5 -3 millioner kroner samlet i de tre kommunene. Midlene er et viktig insitament og virkemiddel i lokalt miljø- og klimaarbeid. Tilskuddene er basert på egen søknadsordning og betydelig egeninnsats. Fordelingen skjer i henhold til føringer vedtatt i felles strategiplan.

MIS (Miljøregistrering i skog)

Miljøregistrering i skog (MIS) har to hovedmål som er gjensidig avhengige av hverandre: Å bedre kunnskapen om miljøverdier i form av biologisk mangfold og kulturminner i skog og å utvikle metoder for registrering og overvåking av disse. Miljøregistreringene er samlet i det nasjonale registeret Kilden. Dette er arealinformasjon som finnes på nettsiden [NIBIO](#).

Følgende forekomster registreres via MIS-systemet: Rik bakkevegetasjon, liggende død ved, stående død ved, hule lauvtrær, bekkeløfter, leirraviner, bergvegger, brannflater, gamle trær, eldre lauvsuksesjon, trær med hengelav og rikbarkstrær. I Hamar kommune generelt finnes det en god del registreringer av rik bakkevegetasjon og eldre lauvsuksesjon. I Vang Almenning finner man i tillegg registreringer av død ved, trær med hengelav og et stort areal med gamle trær på Raudmyra.

Opplæring

Det er viktig å formidle informasjon om naturverdier til Hamars innbyggere. Ofte er de viktige områdene for biologisk mangfold de samme områdene som er viktige med tanke på rekreasjon og folkehelse. Ved å gi god informasjon om naturverdier og ved å la folk få et forhold til arter og naturtyper vil bevisstheten om kvalitetene i et område øke. Områder som er tilrettelagt for ferdsel og som er viktige for naboene blir ofte tatt ekstra godt vare på. Som regel vil det være lite konflikt mellom naturverdier og rekreasjonsverdier. Områder som er tilrettelagt med stier og informasjonstavler er svært populære. Et eksempel er naturstien på Gåsbu som brukes flittig av både barnehager og familier på søndagstur.

Hamar Naturskole er en viktig bidragsyter til naturfagsopplæringen både i Hamar-skolene og skolene i omkringliggende kommuner. [Naturskolens tilbud i skoleåret 2018-19](#) omfatter blant annet undervisningsopplegg om arter, sportegn, kretsløp, jord, friluftsliv, kulturminner og vannkvalitet. Det er ingen tvil om at Naturskolen skal ha æren for mye av den naturkunnskapen som er formidlet til Hamars barn og unge.

2.2 Verneområder i Hamar

Om lag 53 km² (ca 15 %) av Hamar kommune er vernet som naturreservat. Forvaltningen av verneområdene er tillagt Fylkesmannen i Innlandet og Rondane og Dovre nasjonalparkstyre. Kommunens oppgaver er dermed begrenset. Det er likevel viktig at kommunen tar tilstrekkelig hensyn til verneområdene når arealbruk i tilgrensende områder endres. Kommunen er høringsinstans ved eventuelt vern av nye områder eller ved endringer av eksisterende verneområder.

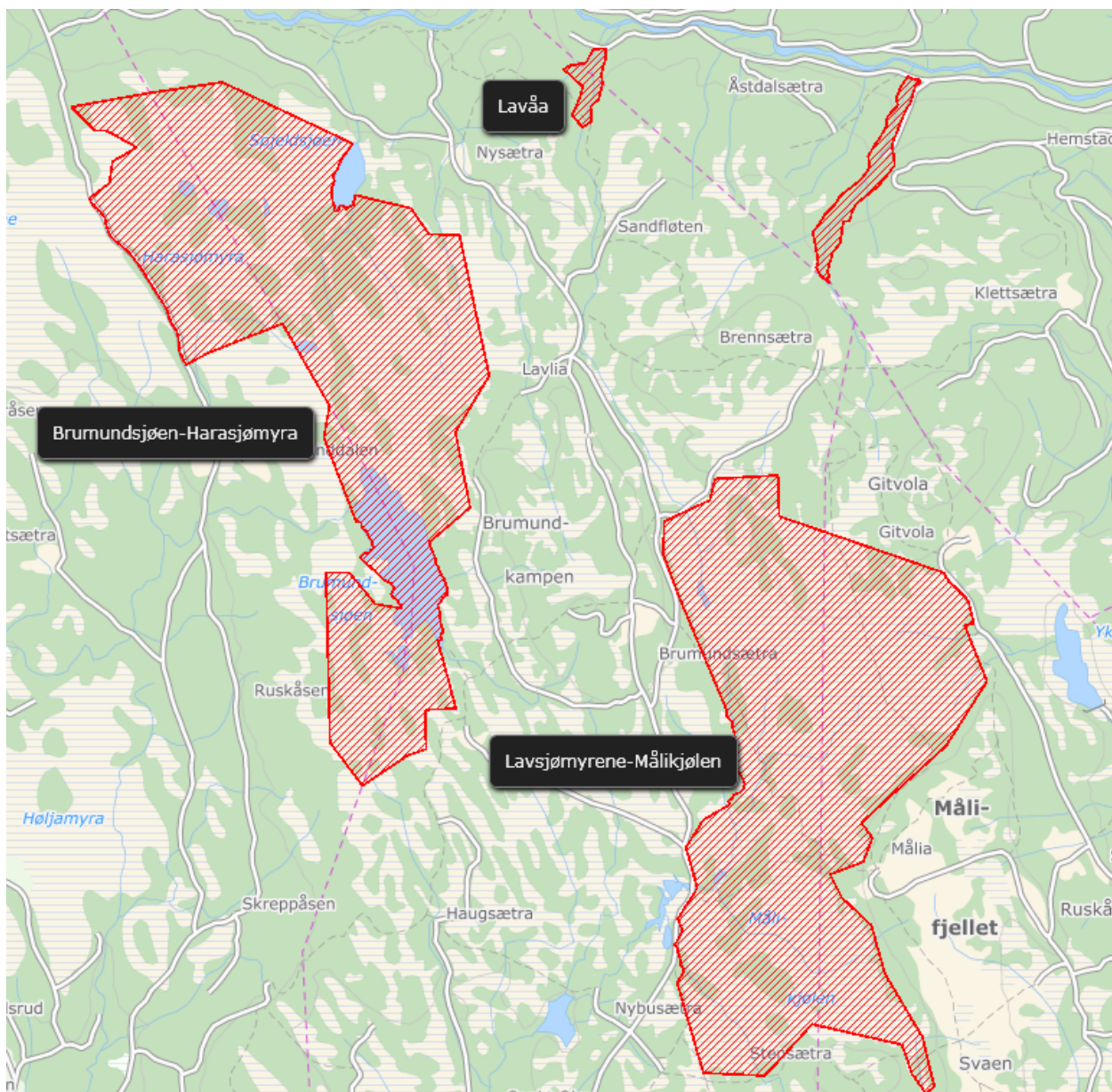
Kommunen kan gjennom sine informasjonskanaler bidra med informasjon til sine innbyggere og besøkende om de verneområdene som finnes i kommunen. Merking og opplysningskilting av de enkelte lokalitetene er forvaltningsmyndighetens ansvar.

Det er en utfordring at det ofte går lang tid fra vernevedtak til Fylkesmannen har laget forvaltningsplaner. Det kan også i noen tilfeller være vanskelige avveininger mellom vern og allmennhetens bruk. Forsøpling kan også være en utfordring i noen av områdene.

I Hamar har vi åtte verneområder:

- **Bjørgedalen naturreservat** (verdifulle geologiske forekomster og kravfulle vegetasjonstyper)
- **Brumundsjøen og Harasjømyra naturreservat** (våtmark)
- **Domkirkeodden naturminne** (geologisk forekomst)
- **Furuberget naturreservat** (lågurtfuruskog)
- **Hemmeldalen naturreservat** (villreinområde)
- **Lavsjømyrene/Målikjølen naturreservat** (våtmark)
- **Lavåa naturreservat** (bekkekløft, gammelskog)
- **Åkersvika naturreservat** (våtmark)

Figur 3: Kartutsnitt over tre naturreservat i Vang almenning

2.3 Kulturlandskap

Jordbrukslandskapet vi har rundt Hamar i dag vil være truet av et ønske om økt boligbygging. Det er derfor sett fra landbrukets side positivt at jordvernet er såpass vektlagt i kommunens langsiktige arealstrategi. Et bynært landbruk ses som en attraksjon for å gjøre Hamar attraktivt som bostedsområde. Utbygging til samferdselsformål gjennom Hamar byr imidlertid på utfordringer for jordvern når det gjelder både E6 og jernbane.

Jordvernet rundt Hamar har stått forholdsvis sterkt siden den berømte «jernringen» ble lagt rundt byen i 1972. Den er i hovedsak holdt fram til i dag. Utbyggingen på Hamar Vest (Prestrud, Hoel og Furuberget) skjedde innenfor jernringen. Utbyggingen på Voll og Lund ligger delvis utenfor jernringen fra 1972. I perioden 2010 – 2017 er om lag 367 dekar dyrket jord blitt omdisponert i Hamar, hvorav boligområdet på Voll, areal til ny firefelts E6 og areal til Hamar idrettsanlegg på Børstad utgjør en vesentlig del. Ut over dette har det stort sett vært snakk om begrenset areal til

bygging av gang- og sykkelveger langs riks- og fylkesveger. Utviklingen for omdisponering av dyrkbar jord har i samme periode vært 52 dekar.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Omdisponering av dyrka jord (dekar)	37	-	180	21	39	1	66	23
Omdisponering av dyrkbar jord (dekar)	-	2	-	-	3	39	-	8
Godkjent nydyrka areal (dekar)	41	23	35	50	41	29	37	25

Figur 4. Omdisponering av dyrket og dyrkbar jordareal og godkjent nydyrket jordareal i dekar i perioden 2010-2017.

Utbygging av 4-felts E6 og dobbeltsporet jernbane (avhengig av trasévalg) vil medføre omdisponering/nedbygging av dyrket mark. I planbeskrivelsen for konsekvensutredning og kommunedelplan for E6, er det anslått at veiutbyggingen isolert vil legge beslag på 44 dekar landbruksareal, hvorav 20 dekar er fulldyrket mark. I saker av nasjonal eller regional betydning, som utbyggingen av ovennevnte infrastruktur er eksempler på, vil ikke kommunen i like stor grad kunne bestemme selv hvilke arealer som skal utbygges.

Vi har et oppgående system for og god dekning av overordnede planer for å sikre jordvernet. Kommuneplanens samfunnsdel og kommuneplanens arealdel ivaretar sammen med nasjonale og regionale føringer dette behovet.

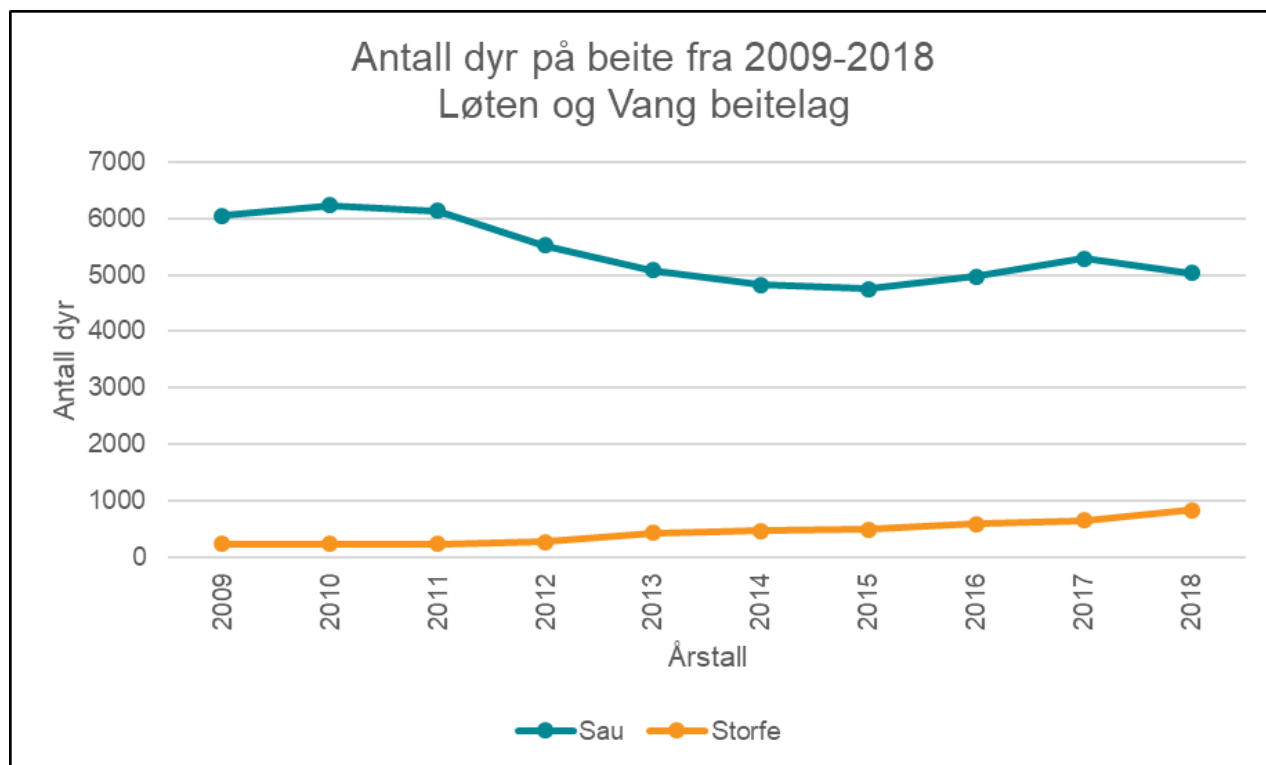
I forbindelse med utbygging av E6 gjennom Åkersvika skal det utarbeides skjøtselsplaner og tilrettelegges for beitedyr på flere områder. Målet er å gjenskape det åpne jordbrukslandskapet som var rundt Åkersvika da det ble vernet.

I kulturlandskapet står spesielt mindre, dårlig arronderte arealer i fare for å legges brakk. Videre er gjengroing av gamle beiter/havnehager/slåttemarker/setervoller et problem da det blir færre enheter med beitende husdyr. Ivaretagelse av slike områder er svært ønskelig. Dersom det ytes SMIL-midler til istandsetting av gammel beitemark, vil det stilles krav om at arealene beites aktivt av husdyr i minst ti år fra omsøkte prosjekt er fullført.

De siste årene er det gitt en del tilskudd til gårdbrukere i Hamar kommune via SMIL-midlene. En stor andel av søknadene dreier seg om tilskudd til istandsetting og vedlikehold av gamle beiter. Det kan gis støtte til nyetablering av beiter dersom arealet fremstår som gjengrodd og har fungert som beite de siste 20 til 30 årene. Det gis ikke tilskudd til inngjerding av fulldyrka eng som brukes til slått og beite. Det gis heller ikke tilskudd til tiltak hvor det handler om omdisponering av eldre skog til beite.

Løten og Hamar kommune har felles beitelag, fordi beiteområdene er i tilknytning til hverandre. Siden starten av 2000-tallet har det vært en jevn nedgang i antall sau på utmarksbeite, men de siste årene har det vært en svak økning igjen. Det har vært en markant økning i antall storfe på utmarksbeite de siste årene. Dette kan forklares med rovilt-situasjonen i området. Årene 2007-2012 var preget av store tap av sau til rovdyr, med tapsprosenten på opptil 16 %. De senere år har interessen for storfe økt, og mange har startet med denne produksjonen.

Figur 5. Antall dyr på beite fra 2009 til og med 2018 (storfe og sau).

Dragehode er en prioritert art som vokser i kulturlandskapet. Denne arten er registrert på Børstad og på nabogården Tommelstad. Hamar har lokaliteter av to utvalgte naturtyper som er knyttet til kulturlandskapet. Det er slåttemark og hule eiker.

2.4 Forvaltning av vilt og fisk

Kommunens vilt- og fiskeforvaltning er beskjedent omhandlet i gjeldende kommuneplan og overordnede mål for forvaltningen bør vurderes framhevet mer ved neste revisjon av kommuneplanen.

Kommunen har ennå ikke fulgt opp kravet som kom ved endringen av hjorteviltforskriften i 2012 om egne mål for bestandsutvikling for hjortevilt. Arbeidet er startet opp i samarbeid med Løten kommune (som er ansvarlig for kommunens forvaltning av elg og hjort). Dette er ikke slutført på grunn av kapasitetsmessige utfordringer både i Hamar og Løten, og at man likevel mener å ha bra forvaltningsmessig styring.

Stor- og småvilt

I Hamar er det åpnet for jakt på elg, hjort, villrein, rådyr og bever. På grunneiersiden har man i vårt område organisert seg i et storvald «Elgregion Mjøsa-Glomma» (ERMG), for samordnet forvaltning og administrasjon av jakt på elg og hjort. Dette området ligger i fire kommuner: Åmot kommune vest for Glomma og sør for Åsta, Elverum kommune vest for Glomma, hele Løten kommune og Hamar kommune. I og med at storvaldet berører flere kommuner er kommunal forvaltningsmyndighet knyttet til jakt på elg og hjort lagt til Løten kommune som har størst tellende areal i storvaldet (§ 17 forskrift om forvaltning av hjortevilt). Kommunene har imidlertid hver for seg ansvar for forvaltning av kommunale viltfond i henhold til egen forskrift.

Hamar kommunes myndighet og ansvar for rådyrforvaltningen er delegert til kommunens vilt- og fiskenemnd. Oppgavene består i godkjenning av vald, fastsetting av fellingskvoter, utstedelse av fellingsstillatelser og innrapportering til sentralt organ.

Jakttrettighetshaverne har ansvaret for organisering og tilrettelegging av jaktutøvelsen. De har også et betydelig ansvar for bestandsplanleggingen gjennom utarbeidelse og gjennomføring av avskytingsplaner og ikke minst koordinering med tilgrensende vald.

Forvaltningen av småvilt er tillagt jaktrettshaverne med unntak for bever, som i henhold til lovverket er forvaltet av kommunen.

Jakt og fangst av bever i Hamar

Beveren har potensial som jaktbart vilt. Kommunen åpnet for jakt på bever i Vang Almenning i 2018. Jakttiden er fra 1. oktober til og med 15. mai. Innen Lavsjømyrene-Målikjølen naturreservat er jakt tillatt kun til og med 31. mars. Kommunen skal fastsette årlige fellingskvoter hvert fjerde år for kommende fireårsperiode. Hamar kommune ønsker å ha en beverbestand som er bærekraftig i økologisk, økonomisk og samfunnsmessig forstand.

Fiskeforvaltning

Fiskeforvaltningen i Hamar skjer for en stor del i et lokalt samarbeid mellom rettighetshaverne og brukerne. For eksempel har Vang Almenning et nært samarbeid med Vang JFF som driver utsetting av mjøsørret yngel i Flagstadelva. Andre ulike tiltak er klipping av siv og gress for å gjenåpne vannspeil, tilrettelegging av fiskeplasser, aktivitetsdager for barn, bekjemping av fremmede arter, prøvefisking og oppsyn.

I Hamar har kommunestyret delegert til rådmannen å ivareta kommunens myndighet og oppgaver etter lakse- og innlandsfiskeoven med forskrifter. Et element som kommunen må være oppmerksom på i sin planlegging og saksbehandling er kantsoner langs vassdrag. Kantsonene har betydning for å opprettholde fiskebestandene.

Innlandsfiske i Hamar kommune er mest aktuelt i Mjøsa, Flagstadelva og Svartelva med tilløpsbekker, samt i Vang Almennings vann (flere) og elver (primært Åsta). Vang grunneierlag selger fiskekort for Flagstadelva og Lageråa. Vang Almenning selger fiskekort for vann, elver og bekker i allmenningen.

Viltkartlegging i Hamar

Nye og systematiske artskartlegginger gjennomføres ofte i tilknytning til planer for utbygging av nye områder. For eksempel ble det i 2014 gjennomført en gjennomgående kartlegging i Åkersvikaområdet i tilknytning til E6-utbyggingen.

På grunn av arealendringer og endringer i viltbestander er det behov for å oppdatere kommunens viltkart. Det har blitt bestemt at en mer omfattende kartlegging skal utarbeides etter at veiarbeidet knyttet til utbygging av E6 er avsluttet.

I tilknytning til den løpende, lokale forvaltning av jaktbare viltarter gjennomfører rettighetshaverne ofte faste tellinger av dyr- eller sporobservasjoner. Dette kan blant annet være rypetaksering eller telling av trekkelg over spesielle strekninger. Rapporteringsordningene for hjortevilt sett og felt under jakt, samt fallvilt, er en viktig del av forvaltningen og danner grunnlag for bestandsvurderinger og framtidige fellingsstillatelser.

Jegerprøveeksamen

Jegerprøvekurs arrangeres av ulike organer; skoler, studieforbund og jeger- og fiskeforeninger. Kommunene har ansvar for arrangement av jegerprøveeksamen. I Hamar var dette ansvaret

tidligere tillagt vilt- og fiskenemnda. I 2013 ble det innført obligatorisk krav om at jegerprøveeksamen skal gjennomføres elektronisk på nettet og kommunens rolle og oppgaver ble noe endret. Kravet er nå at kommunen skal ha oppnevnt en kommunalt ansatt som kommuneansvarlig for jegerprøveeksamen. Kommunen skal videre ha eksamens-/testledere til å gjennomføre selve eksamen. I Hamar er det nå to av medlemmene i vilt- og fiskenemnda som har denne funksjonen. Til sammen har ca. 180 kandidater avlagt jegerprøveeksamen i Hamar de siste 3 årene.

Skrantesyke (CWD)

Kommunen skal sørge for at fallvilt av elg, hjort, villrein og rådyr som er ett år eller eldre testes for skrantesyke. Alle dyr som avlives grunnet symptomer på skrantesyke skal testes, også kalver.

Jaktomfang

I Hamar kommune gis det fellingstillatelser for rådyr, elg, villrein og bever. I tillegg jaktes det på andre småvilt. Vang grunneierlag og Vang Almenning har jaktrettighetene som grunneiere. Begge grunneierne har fellingstillatelse for elg og rådyr, mens kun Vang Almenning har fellingstillatelse for villrein. Dette er i et begrenset omfang og antallet kan variere mye fra år til år.

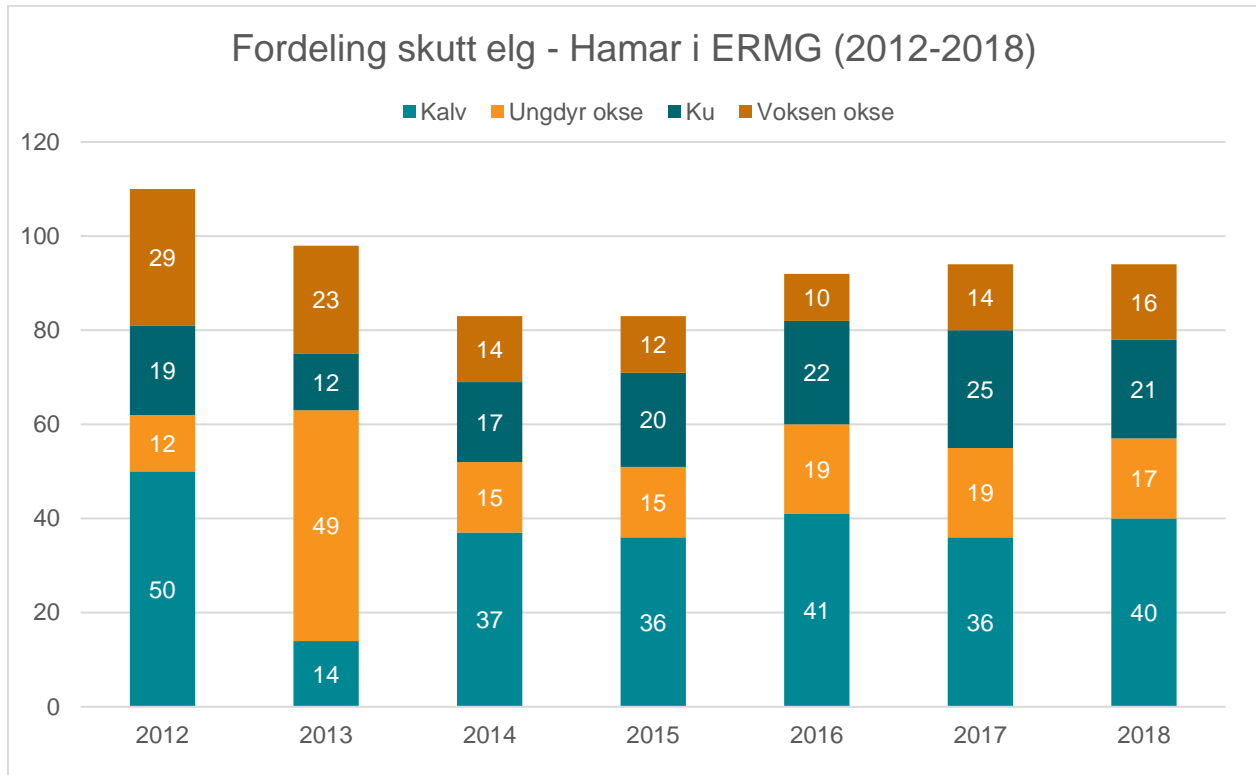
Det er observert en voksende rådyrbestand de siste årene og det er derfor gitt flere fellingstillatelser. Påkjørsel av rådyr skjer relativt hyppig i Hamar kommune. Det ble registrert 47 fallvilt av rådyr i 2017. I Figuren under kan man se oversikt over tildelte fellingstillatelser og antall felte rådyr siden 2012.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tildelt totalt	99	99	120	120	110	Kvotefri	
Felt totalt	51	57	72	67	85	94	90
Fellingsprosent (%)	52	58	60	56	77	-	-

Figur 6. Fellingstillatelser og antall felte dyr for rådyr i årene 2012 til 2018

Det var et ønske om å redusere elgbestanden før 2010 siden elgen påførte skogbruket store beiteskader. Det ble derfor gitt flere fellingstillatelser. Antall både tildelte fellingstillatelser og felte dyr har variert lite i de siste årene. Dette tilsier at man langt på veg har nådd målet om redusert elgbestand i kommunen og at det vil bli færre fellingstillatelser i årene som kommer. Figuren under viser antall felte elg fordelt på kjønn og alder.

Antall påkjørsler på elg i kommunen har gått ned de siste par årene, fra gjennomsnittlig 10 per år i perioden 2010-2012 til 5 i årene 2016 og 2017.

Figur 7: Antall felte elg i Hamar kommune i årene 2012 til 2018 fordelt på kjønn og alder.

2.5 Den blågrønne strukturen

Kommunal planlegging

Teamet blå og grønn struktur er godt beskrevet i kommuneplanen og bestemmelser om grønne arealer innarbeides i alle arealplaner. Kommunen har ellers en rekke virkemidler for å sikre og tilrettelegge for ønsket grønnstruktur, friområder, turveger, stier og lekeplasser:

- Fastsette overordnede mål og føringer gjennom kommuneplan
- Bestemme arealdisponeringer gjennom reguleringsplan – eventuelt med rekkefølgebestemmelse
- Grunnerverv – om nødvendig
- Finansiering og anlegg - eventuelt i samarbeid med andre
- Skjøtsel og drift – eventuelt i samarbeid med andre

Hamar kommune utarbeider ny kulturplan fra 2019-2025 som inkluderer idrett og friluftsliv. Temaet grønn og blå struktur henger tett sammen med friluftsliv, men også sammen med turveier. Et grønnstruktur/turvei-kart hadde vært et godt verktøy for å sikre sammenheng i grønne strukturer og turveier.

Det er mange gode eksempler på at turveier og andre grønne strukturer har kommet som følge av andre inngrep. For eksempel skal det bygges ny turvei på Midtstranda samtidig som det graves ny vann- og avløpsledning. Dette tyder på god planlegging og koordinering innad i kommunen.

Skjøtsel av grøntområder

Hamar kommune har fått mye skryt av sine grønne arealer og fine parker. Spesielt i sentrum har parkene høy prioritet. Grøntarealene er likevel stadig gjenstand for diskusjon når søppelkassene er fulle, det er utført hærverk på toalettene eller områder gror igjen.